

مجالس رمضانی

۳۰

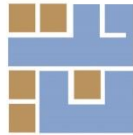
مجلس سی ام

دربارهٔ پایان ماه رمضان

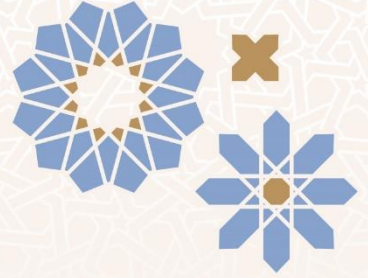
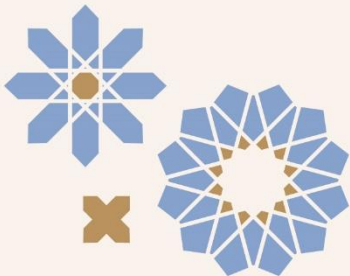

علامه محمد بن صالح العثیمین رحمہ اللہ

ترجمہ: احمد رادبادہ

مرکز مطالعات متین

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مجلس سی‌ام: دربارهٔ پایان ماه رمضان

سپاس برای خداوند بی کران و عظیم، بخشنده و نیکوکار و مهربان، که هر چیزی را آفرید و آن را به دقت اندازه‌گیری کرد، و شریعت را نازل نمود و آن را آسان گردانید. و اوست حکیم دانا که آفرینش را آغاز کرد و آن را به انجام رساند، و افلاک را به حرکت درآورد و آن‌ها را جاری ساخت: **وَإِلَّا لَشَفَّيْنَا بِالنَّارِ أَصْحَابَ الْأَرْضِ وَإِنَّا لَنَافِقُونَ أَعْيُنَهُمْ فَطَبَعُوا عَلَىٰ أَعْيُنِهِمْ فَذُكِّرُوا بِاللَّيْلِ وَمَنَسُوا نَوْمًا** [یس: ۳۸-۴۰] (و خورشید به قرارگاه خود روان است، این تقدیر خدای عزیز

و داناست. و برای ماه منزل گاه‌هایی مقرر کردیم تا آنکه مانند شاخه خشک خرما بازگردد. نه برای خورشید سزاوار است که به ماه برسد، و نه شب بر روز پیشی گیرد، و همه درمداری شناورند).

او را بر نعمت‌هایی که عطا فرمود و راهنمایی که نمود، سپاس می‌گویم. و از او بر آنچه بخشید و عطا کرد، سپاسگزاری می‌کنم. و شهادت می‌دهم که جز او معبودی شایسته پرستش نیست، همان پادشاه بلندمرتبه برتر، نخستین که پیش از او چیزی نیست، و واپسین که پس از او چیزی نیست، و آشکار که چیزی برتر از او نیست، و پنهان که چیزی از او مخفی نیست، و او به هر چیزی داناست. و شهادت می‌دهم که محمد بنده و فرستاده برگزیده او بر پیامبران است. درود خداوند بر او و بر همراهش ابوبکر که برترین صدیقان است، و بر عمر که به قدرت در دین شناخته شد، و بر عثمان که به ناحق به دست مجرمان کشته شد، و بر علی که از نظر نسب

نزدیکترین آن‌ها به یقین بود، و بر همهٔ خاندان و یارانش و آنان که به نیکی از آن‌ها پیروی کردند تا روز قیامت، و درود و سلام بسیار بر ایشان باد.

برادران و خواهران، ماه رمضان رو به پایان است و زمان وداع با آن نزدیک شده است. این ماه با اعمالی که در آن انجام داده‌اید گواه شما خواهد بود، یا به نفع شما یا علیه شما. پس کسی که در آن عمل صالحی به جا آورده است، باید خدا را بر آن سپاس گوید و به پاداش نیکو بشارت دهد، چرا که خداوند اجر کسی را که نیکو عمل کند، تباه نمی‌کند. و کسی که در آن عمل بدی داشته است، باید با توبه‌ای خالصانه به سوی پروردگارش بازگردد، چرا که خداوند توبهٔ توبه‌کنندگان را می‌پذیرد.

خداوند در پایان این ماه برای شما عباداتی مقرر کرده است که شما را به او نزدیکتر می‌سازد، ایمان شما را تقویت می‌کند و بر حسنات

شما در نامه اعمالتان می‌افزاید. خداوند زکات فطر را برای شما تشریح کرده که پیش‌تر درباره آن به تفصیل سخن گفته شد. همچنین تکبیر را در هنگام تکمیل تعداد روزهای روزه، از غروب آفتاب شب عید تا نماز عید، برای شما مشروع ساخته است. خداوند متعال می‌فرماید: **﴿وَلِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ وَلِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَى مَا هَدَاكُمْ وَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾** [البقرة: ۱۸۵] (و تا شمار آن [روزها] را کامل کنید و الله را بر اینکه شما را هدایت کرده است، بزرگ بشمارید، و باشد که شکرگزار باشید.) و صیغه تکبیر چنین است: «اللَّهُ أَكْبَرُ، اللَّهُ أَكْبَرُ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَاللَّهُ أَكْبَرُ، اللَّهُ أَكْبَرُ، وَلِلَّهِ الْحَمْدُ».

برای مردان مستحب است که تکبیر را در مساجد، بازارها و خانه‌ها با صدای بلند بگویند تا تعظیم خدا را اعلام کنند و عبادت و شکرگزاری او را آشکار سازند، در حالی که زنان آن را آهسته می‌گویند، زیرا مأمور به پوشیدگی و آرام سخن گفتن هستند.

چه زیباست حال مردم زمانی که خدا را با تکبیر بزرگ می‌شمارند و او را تجلیل می‌کنند! در هر مکانی، هنگام پایان یافتن ماه روزه‌شان، آسمان‌ها را از تکبیر و حمد و تهلیل پر می‌کنند، در حالی که به رحمت خدا امید دارند و از عذاب او بیمناکند.

و خداوند سبحان برای بندگانش نماز عید را در روز عید تشریح کرد که این از تکمیل ذکر خداوند عز و جل است. پیامبر خدا صلی الله علیه وسلم امتش را - چه مردان و چه زنان، به آن امر کرد - و فرمان او مورد اطاعت است، چرا که خداوند متعال می‌فرماید: **يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَلَا تُبْطِلُوا أَعْمَالَكُمْ** {محمد: ۳۳} (ای کسانی که ایمان آورده‌اید! از الله اطاعت کنید و از پیامبر اطاعت کنید و اعمال خود را باطل نکنید).

پیامبر صلی الله علیه وسلم به زنان دستور داد که برای نماز عید خارج شوند، با اینکه خانه برای آنان بهتر است، مگر در این نماز و این

نشان دهنده تأکید بر اهمیت آن است. ام عطیه رضی الله عنها فرمود:
رسول خدا صلی الله علیه وسلم به ما دستور داد که دختران جوان،
زنان حائض و دوشیزگان را در عید فطر و عید قربان [به مصلی] ببریم.
زنان حائض از محل نماز کناره‌گیری می‌کنند، اما در خیر و دعای
مسلمانان حضور می‌یابند. گفتم: ای رسول خدا، اگر یکی از ما جلباب
نداشته باشد، چه کند؟ فرمود: «خواهرش از جلباب خود به او
پوشاند». متفق علیه! «جلباب» لباس [روی] است که زن با آن خود
را می‌پوشاند، مانند عبا [یا چادر].

سنت است که در روز عید فطر، پیش از خروج برای نماز، چند عدد
خرما - به تعداد فرد، سه یا پنج یا بیشتر - بخورد. چنان که انس بن

۱- به روایت بخاری: کتاب الحيض، باب شهود الحائض العیدین ودعوة
المسلمین (۳۲۴) و مسلم: کتاب صلاة العیدین، باب ذکر إباحة خروج النساء
فی العیدین إلى المصلی (۸۹۰).

مالک رضی الله عنه فرمود: پیامبر صلی الله علیه وسلم در روز عید فطر بدون خوردن خرما از خانه خارج نمی‌شد، و آن را به تعداد فرد می‌خورد. به روایت احمد و بخاری!^۱

و سنت است که پیاده به نماز عید برود، مگر در صورت عذر مانند ناتوانی یا دوری مسیر. چنان‌که علی بن ابی‌طالب رضی الله عنه فرمود: سنت است که برای نماز عید پیاده خارج شود. به روایت ترمذی و او آن را حدیثی حسن دانسته است.^۲

۱- به روایت احمد (۱۲۶ / ۳) و بخاری: أبواب العیدین، باب الأکل یوم الفطر قبل الخروج (۹۵۳).

۲- در سند آن حارث الأعور است که بیشتر حفاظ او را ضعیف می‌دانند و برخی او را مورد اعتماد دانسته‌اند. (نویسنده). به روایت ترمذی: أبواب العیدین، باب المشی یوم العید (۵۳۰).

مجالس رخصانی

برای مردان مستحب است که در روز عید، خود را آراسته و بهترین لباس‌های خود را بپوشند. چنان‌که در صحیح بخاری از عبدالله بن عمر رضی الله عنهما روایت شده است: عمر رضی الله عنه ردایی از استبرق (نوعی حریر) که در بازار فروخته می‌شد، برداشت و نزد رسول خدا صلی الله علیه وسلم آورد و گفت: ای رسول خدا! این را بخرو برای عید و استقبال از وفود (نمایندگان) خود را با آن بیارای. پس رسول خدا صلی الله علیه وسلم به او فرمود: «این لباس کسی است که [در آخرت] بهره‌ای ندارد»^۱ و این را به این دلیل فرمود که آن لباس از جنس حریر بود.

و جایز نیست که مرد مسلمان لباسی از حریر یا چیزی از طلا بپوشد، زیرا این دو برای مردان امت محمد صلی الله علیه وسلم حرام است.

۱- به روایت بخاری: أبواب العیدین، باب فی العیدین والتجمل فیه (۹۴۸).

اما زن، هنگامی که برای نماز عید خارج می‌شود، نباید خود را بیاراید، عطر بزند، یا زینت خود را آشکار کند و بدون پوشش مناسب بیرون رود، زیرا او مأمور به پوشیدگی است و از آشکار کردن زینت و استفاده از عطر هنگام خروج از خانه نهی شده است.

باید نماز را با خشوع و حضور قلب به جا آورد و در ذکر خدا و دعا کردن بسیار بکوشد، به رحمت او امید داشته باشد و از عذابش بیمناک باشد. همچنین، باید هنگام اجتماع مردم برای نماز در صحن مسجد، به یاد اجتماع عظیم مردم در محضر خداوند عز و جل در عرصهٔ قیامت بیفتد. و هنگامی که تفاوت‌های میان افراد را در این اجتماع می‌بیند، باید به تفاوت‌های بزرگ‌تر در آخرت نیز بیندیشد. چنان‌که خداوند

متعال می‌فرماید: **﴿انظُرْ كَيْفَ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ وَلَلْآخِرَةُ أَكْبَرُ**

دَرَجَاتٍ وَأَكْبَرُ تَفْصِيلًا﴾ [الإسراء: ۲۱] (بنگر که چگونه برخی از آنان را بر

برخی دیگر برتری دادیم، و بی‌گمان درجات آخرت بزرگ‌تر و برتری آن بیشتر است).

و باید برای نعمتی که خداوند به او داده شادمان باشد، که رمضان را درک کرده و توانسته است در آن نماز، روزه، تلاوت، صدقه و دیگر طاعات را انجام دهد، زیرا این امور از دنیا و آنچه در آن هست، بهترند.

{قُلْ بِفَضْلِ اللَّهِ وَبِرَحْمَتِهِ فَبِذَلِكَ فَلْيَفْرَحُوا هُوَ خَيْرٌ مِّمَّا يَجْمَعُونَ}

[یونس: ۵۸] (بگو: به فضل و رحمت الله شاد باشید که این، از آنچه گرد می‌آورند، بهتر است). زیرا روزه رمضان و قیام آن با ایمان و امید به پاداش الهی، از اسباب آمرزش گناهان و رهایی از معاصی است. پس، مؤمن به تکمیل روزه و قیامش خوشحال می‌شود، زیرا به سبب آن از گناهان پاک شده است. اما کسی که ایمان ضعیفی دارد، تنها از پایان یافتن روزه خوشحال است، زیرا روزه برایش سنگین و مایه تنگی خاطر بوده است. و تفاوت این دو شادی، بسیار بزرگ است.

برادران و خواهران! اگرچه ماه رمضان به پایان رسیده است، اما عمل مؤمن تا زمان مرگ پایان نمی‌یابد. خداوند عز و جل می‌فرماید:

{وَاعْبُدْ رَبَّكَ حَتَّىٰ يَأْتِيَكَ الْيَقِينُ} [الحجر: ۹۹] (و پروردگارت را عبادت کن تا آنکه یقین (مرگ) به سراغت آید). و نیز می‌فرماید: **{يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ}** [آل عمران: ۱۰۲] (ای کسانی که ایمان آورده‌اید از الله آنگونه که شایستهٔ اوست پروا کنید، و زنهار که جز در حال اسلام نمیرید).

و پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمود: «**هنگامی که بنده می‌میرد، عمل او قطع می‌شود**». پس پایانی برای اعمال وجود ندارد، مگر با مرگ. بنابراین، اگرچه روزهٔ رمضان پایان یافته است، اما مؤمن از

۱- به روایت مسلم: کتاب الوصیة، باب ما يلحق الإنسان من الثواب بعد وفاته (۱۶۳۱) از ابوهیریه رضی الله عنه.

عبادت روزه‌داری دست نمی‌کشد، چرا که روزه - الحمد لله - در طول سال همچنان مشروع است.

در صحیح مسلم از ابوایوب انصاری رضی الله عنه روایت شده که پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمود: «کسی که رمضان را روزه بگیرد و سپس شش روز از شوال را نیز روزه بگیرد، این [همانند] روزه تمام سال است»^۱.

و درباره روزه سه روز در هر ماه، پیامبر صلی الله علیه وسلم می‌فرماید: «سه روز روزه در هر ماه، و رمضان تا رمضان، این همان روزه تمام سال است»^۲. به روایت احمد و مسلم.

۱- به روایت مسلم: کتاب استحباب صوم ستة أيام من شوال إتبعا لرمضان (۱۱۶۴).

۲- به روایت احمد: (۵/ ۲۹۶) و مسلم: کتاب الصيام، باب استحباب صوم ثلاثة أيام من كل شهر (۱۱۶۲).

ابو هریره رضی الله عنه گفت: خلیم مرا به سه چیز سفارش کرد... و یکی از آن‌ها روزهٔ سه روز از هر ماه بود.^۱

بهتر است این روزها، ایام البیض باشند، یعنی سیزدهم، چهاردهم و پانزدهم ماه قمری. چنان‌که ابو ذر رضی الله عنه از پیامبر صلی الله علیه وسلم روایت کرده که فرمود: «ای ابو ذر! اگر می‌خواهی در ماه سه روز روزه بگیری، پس سیزدهم، چهاردهم و پانزدهم را روزه شو». به روایت احمد و نسائی.^۲

۱- به روایت بخاری: کتاب التهجد، باب صلاة الضحی فی الحضر (۱۱۷۸) و مسلم: کتاب صلاة المسافرين وقصرها، باب استحباب صلاة الضحی (۷۲۱).
۲- همچنین ابن حبان آن را روایت کرده و صحیح دانسته است و دارای شواهدی است که با آن تقویت می‌شود. به روایت احمد (۱۶۲/۵) و ترمذی: کتاب الصوم، باب ما جاء فی صوم ثلاثة أيام من کل شهر (۷۶۱) و نسائی: کتاب الصیام، فی صیام ثلاثة أيام من کل شهر (۲۴۲۴) و ابن حبان (۱۸۸۷).

مجالس رمضانی |

در صحیح مسلم آمده که از پیامبر صلی الله علیه وسلم دربارهٔ روزهٔ روز عرفه پرسیدند، پس فرمودند: «کفارهٔ گناهان سال گذشته و سال آینده است». و دربارهٔ روز عاشورا فرمود: «کفارهٔ گناهان سال گذشته است». و دربارهٔ روزهٔ روز دوشنبه فرمود: «این روزی است که در آن متولد شدم و در آن مبعوث شدم، یا وحی بر من نازل شد»!^۱

همچنین در صحیح مسلم از ابو هریره رضی الله عنه روایت شده که از پیامبر صلی الله علیه وسلم پرسیدند: کدام روزه بعد از رمضان برتر است؟ فرمود: «بهترین روزه بعد از ماه رمضان، روزهٔ ماه محرم خداوند است».^۲

۱- به روایت مسلم: کتاب الصیام، باب استحباب صیام ثلاثة أيام من كل شهر (۱۱۶۲).

۲- به روایت مسلم: کتاب الصیام، باب فضل صوم المحرم (۱۱۶۳).

در صحیح بخاری و مسلم از عایشه رضی الله عنها روایت شده که گفت: «هرگز ندیدم که پیامبر صلی الله علیه وسلم ماهی را به طور کامل روزه بگیرد، جز ماه رمضان، و ندیدم که در ماهی بیشتر از شعبان روزه شود»^۱ و در روایتی دیگر آمده است: «او [ماه شعبان را] جز اندکی، روزه می‌گرفت»^۲.

و همچنین از عایشه رضی الله عنها روایت شده که گفت: «همواره رسول الله صلی الله علیه وسلم به روزه گرفتن دوشنبه و پنجشنبه

۱- به روایت بخاری: کتاب الصوم، باب صوم شعبان (۱۹۶۹) و مسلم: کتاب الصیام، باب صیام النبی صلی الله علیه وسلم فی غیر رمضان (۱۱۵۶).
۲- به روایت مسلم: کتاب الصیام، باب صیام النبی صلی الله علیه وسلم فی غیر رمضان (۱۱۵۶ / ۱۷۶).

پایبند بود». روایت شده توسط پنج نفر از محدثان،^۱ جز ابوداود که این

حدیث را از اسامه بن زید رضی الله عنهما نقل کرده است.^۲

و از ابو هریره رضی الله عنه روایت شده که پیامبر صلی الله علیه

وسلم فرمود: «اعمال در روزهای دوشنبه و پنجشنبه به خداوند

۱- به روایت احمد (۸۰ / ۶) و ترمذی: کتاب الصوم، باب ما جاء فی صوم یوم الاثنین والخمیس (۷۴۵) و نسائی: کتاب الصیام، باب صوم النبی صلی الله علیه وسلم (۲۳۶۰) و ابن ماجه: کتاب الصیام، باب صیام یوم الاثنین والخمیس (۱۷۳۹).

۲- به روایت ابوداود: کتاب الصیام، باب فی صوم یوم الاثنین والخمیس (۲۴۳۶).

عرضه می‌شوند، و من دوست دارم که عملم در حالی که روزه هستم،

عرضه شود»! به روایت ترمذی.^۲

اگرچه قیام (نماز شب) در ماه رمضان پایان یافته است، اما این عبادت همچنان در تمام شب‌های سال مشروع است، و سپاس و ستایش برای خداوند که آن را مقرر کرده است. این امر هم در عمل از سنت پیامبر صلی الله علیه وسلم ثابت است و هم از گفتار ایشان. در صحیح بخاری از مغیره بن شعبه رضی الله عنه روایت شده که گفت: پیامبر صلی الله علیه وسلم آن قدر نماز شب می‌خواند که پاهایش

۱- به روایت ترمذی: کتاب الصوم، باب ما جاء فی صوم یوم الاثنین والخمیس (۷۴۷).

۲- ضعیف است، اما شواهدی دارد که آن را تقویت می‌کند و در صحیح مسلم آمده که اعمال هر روز دوشنبه و پنجشنبه عرضه می‌شود. (نویسنده). نگا: صحیح مسلم: کتاب البر والصلوة، باب النهی عن الشحناء والتهاجر (۲۵۶۵).

متورم می‌شد. به او گفته شد: چرا چنین می‌کنی؟ فرمود: «آیا نباید بنده‌ای شکرگزار باشم؟»^۱

و از عبدالله بن سلام رضی الله عنه روایت شده که پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمود: «ای مردم! صلۀ رحم کنید، در حالی که مردم در خوابند نماز شب بخوانید، تا با سلامتی و آرامش وارد بهشت شوید».
به روایت ترمذی و گفته است: این حدیثی حسن و صحیح است.^۲

۱- به روایت بخاری: کتاب التهجد، باب قیام النبی صلی الله علیه وسلم اللیل حتی تورم قدماه (۱۱۳۰).

۲- همچنین به روایت امام احمد. این روایت شواهدی دارد که با آن به مرتبه صحیح ارتقا می‌یابد. (نویسند). به روایت احمد (۵ / ۴۵۱) و ترمذی: کتاب الأطعمة، باب ما جاء فی فضل إطعام الطعام (۱۸۵۵) و ابن ماجه: کتاب إقامة الصلاة والسنة فیها، باب ما جاء فی قیام اللیل (۱۳۳۴).

در صحیح مسلم از ابو هریره رضی الله عنه روایت شده که پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمود: «**برترین نماز بعد از نماز فرض، نماز شب است**»!

و نماز شب شامل تمام نمازهای مستحب شب، از جمله وتر است. نماز شب دو رکعت، دو رکعت خوانده می‌شود، و هنگامی که نزدیک به اذان صبح شد، می‌تواند یک رکعت بخواند که آنچه را قبلاً خوانده، وتر می‌کند، و اگر خواست می‌تواند به روشی که در مجلس چهارم به آن اشاره کردیم بخواند.

در صحیح بخاری و مسلم از ابو هریره رضی الله عنه روایت شده که پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمود: «**پروردگار ما تبارک و تعالی، هر شب هنگامی که یک‌سوم پایانی شب باقی می‌ماند، به آسمان دنیا**

۱- به روایت مسلم: کتاب الصیام، باب فضل صوم المحرم (۱۱۶۳).

نزول می‌کند و می‌فرماید: چه کسی مرا می‌خواند تا اجابتش کنم؟
چه کسی از من درخواست دارد تا به او عطا کنم؟ چه کسی از من
آمرزش می‌خواهد تا او را پیامرزم؟!»!

نمازهای راتبه که همراه با نمازهای فرض خوانده می‌شوند، دوازده
رکعت هستند: چهار رکعت قبل از ظهر، دو رکعت بعد از ظهر، دو رکعت
بعد از مغرب، دو رکعت بعد از عشاء، دو رکعت قبل از نماز صبح. ام
حبیبه رضی الله عنها فرمود: «از پیامبر صلی الله علیه وسلم شنیدم
که فرمود: «هر بندهٔ مسلمانی که در هر روز دوازده رکعت نافله (به جز
فریضه) برای خدا بخواند، خداوند برای او خانه‌ای در بهشت بنا
می‌کند». و در لفظ دیگر آمده است: «هر کس در یک شبانه‌روز دوازده

۱- به روایت بخاری: کتاب التهجید، باب الدعاء فی الصلاة آخر اللیل (۱۱۴۵) و
مسلم: کتاب صلاة المسافرين وقصرها، باب الترغیب فی الذکر والدعاء فی آخر
اللیل والإجابة فیہ (۷۵۸).

رکعت نماز بخواند، خداوند در بهشت خانه‌ای برای او می‌سازد». به

روایت مسلم.^۱

و ذکر گفتن پس از نمازهای پنج‌گانه، امری است که خداوند در کتاب

خود به آن دستور داده و پیامبر صلی الله علیه وسلم بر آن تأکید کرده

است. خداوند متعال می‌فرماید: **فَإِذَا قَضَيْتُمُ الصَّلَاةَ فَادْكُرُوا اللَّهَ**

قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِكُمْ؛ [النساء: ۱۰۳] (پس هنگامی که نماز را به

پایان رساندید، الله را در حال ایستاده، نشسته و در حالی که بر پهلو

خوابیده‌اید، یاد کنید).

و پیامبر صلی الله علیه وسلم هرگاه سلام نماز را می‌داد، سه بار

استغفار می‌کرد و می‌فرمود: **«اللَّهُمَّ أَنْتَ السَّلَامُ وَمِنْكَ السَّلَامُ،**

۱- به روایت مسلم: کتاب صلاة المسافرين وقصرها، باب فضل السنن الراتبة

قبل الفرائض وبعدهن (۷۲۸).

تَبَارَكْتَ يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ!»! (خدایا! تو خود سلامتی هستی و سلامتی از جانب توست. بزرگ و پربرکت هستی، ای صاحب جلال و بزرگواری!) و همچنین فرمود: «هر کس پس از هر نماز، سی و سه بار سبحان الله، سی و سه بار الحمد لله، و سی و سه بار الله اکبر بگوید - که در مجموع نود و نه بار می‌شود - و سپس برای تکمیل صدبار بگوید: لا إله إلا الله وحده لا شريك له، له الملك وله الحمد وهو على كل شيء قدير، گناهان او بخشیده می‌شود، حتی اگر به اندازه کف دریا باشد». به روایت مسلم.^۲

۱- به روایت مسلم: کتاب المساجد ومواضع الصلاة، باب استحباب الذكر بعد الصلاة (۵۹۱).

۲- به روایت مسلم: کتاب المساجد ومواضع الصلاة، باب استحباب الذكر بعد الصلاة (۵۹۷).

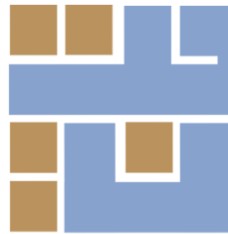
پس ای برادران! در انجام طاعات تلاش کنید و از گناهان و بدی‌ها دوری نمایید تا در دنیا به زندگی پاک و در آخرت به پاداش فراوان دست یابید. خداوند عز و جل می‌فرماید: **مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنْتَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيَاةً طَيِّبَةً وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُم بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ**؛ [النحل: ۹۷] (هر کس از مرد یا زن، عمل صالح انجام دهد، در حالی که مؤمن باشد، او را به زندگی پاک و خوشایندی زنده می‌داریم و به بهترین آنچه انجام می‌دادند، پاداششان را خواهیم داد).

پروردگارا! ما را بر ایمان و عمل صالح ثابت قدم بدار، و ما را به زندگی پاک زنده بدار، و در زمرهٔ صالحان قرار ده. سپاس و ستایش از آن خداوند، پروردگار جهانیان است، و درود و سلام خدا بر پیامبر ما محمد، و بر خاندان و یاران او باد.

این چیزی است که قصد نوشتن آن را داشتیم. از خداوند می‌خواهیم که عمل ما را خالص برای ذاتش، موجب نزدیکی به او، و سودمند برای بندگانش قرار دهد. و ما را در دنیا و آخرت تحت سرپرستی خود بگیرد، و ما را به حق در هر آنچه مورد اختلاف است، هدایت فرماید. بی‌گمان، او هر که را بخواهد، به راهی راست هدایت می‌کند.

پایان نگارش این کتاب در روز جمعه، ۲۹ محرم سال ۱۳۹۶ هجری، به دست مؤلف فقیر به درگاه مولایش: محمد بن صالح العثیمین. ستایش از آن‌الله پروردگار جهانیان است، و درود و سلام بر پیامبر ما محمد و بر خاندان و یاران او باد.

مجلس سیام: دربارهٔ پایان ماه رمضان

مرکز مطالعات متین

www.MatinStudies.com

t.me/MatinStudies

facebook.com/MatinStudies

Instagram.com/Matinstudies

X.com/Matinstudies